

STROUK EKONOMIJA

Klod M. Stainer, M.D.

U „Igrama koje ljudi igraju“ Erik Bern kaže: „Oslobođenje je jedino moguće ako ga pojedinac započinje u autonomnom stanju: sposoban da bude svestan, spontan i prislan.“ Kolokvijalno, ovu izjavu čitamo: „Deca su rođeni prinčevi i princeze, a njihovi roditelji ih pretvaraju u žabe.“ Teze ovog rada su:

1. Ovakvi metodi koje koriste roditelji za pretvaranje dece u žabe podstiču njihovu moć u kontroli stroukova, tako da situacija u kojoj bi strouk mogao biti dostupan u neograničenim količinama pretvara se u situaciju u kojoj je snabdevanje nisko, a cena koju roditelji mogu izvući za njih je visoka.
2. Ponovno uspostavljanje svesnosti, spontanosti i prisnosti zahteva odbacivanje učenja roditelja ili „bazičnog treninga“ u vezi sa razmenom stroukova.
3. Ljudsko pokoravanje njihovom ranom bazičnom treningu u vezi s razmenom stroukova proizvodi populaciju osoba koje su gladne stroukova i koje provode većinu svojih budnih sati pribavljajući stroukove. Njima, dakle, lako manipulišu osobe koje kontrolišu snabdevanje stroukovima kroz jednu vrstu monopola nad njima.

U „Igrama koje ljudi igraju“ govori se o stimulusu gladi, a **Bern kaže**: „*Moguće je uspostaviti jedan biološki lanac koji vodi iz emocionalne i senzorne deprivacije (lišavanja) kroz apatiju do degenerativnih promena i smrti. U tom smislu stimulusna glad ima isti odnos za opstanak organizma kao glad za hranom.*“ Ideja da su stroukovi tokom života neophodni kao hrana, predstavlja pojam koji nije dovoljno naglašen u poslednjim TA teorijama. Stoga, želim da preformulišem stvari: stroukovi su potrebni za život čoveka kao i druge primarne biološke potrebe poput hrane, vode, zaklona i potreba koje, ako nisu zadovoljene, dovode do smrti.

Kao što je **Bern** naglasio u poglavlju o stroukovima u „*Transakcionoj analizi u psihoterapiji*“, kontrola stimulacija je daleko učinkovitija u manipulisanju čovekovim ponašanjem od brutalnosti ili kažnjavanja. Dakle, dok neke porodice još uvek koriste brutalnost u pokušaju da kontrolišu svoje potomstvo, većina zabrana se sprovodi nad mladim osobama kroz manipulacije stroukova pre nego kroz fizičko kažnjavanje.

Prethodni pisci su povezali kontrolu vitalnih ljudskih procesa i šire ekonomske i političke tačke gledišta. Dvojica će biti razmatrani ovde: **Vilhelm Rajh i Herbert Markuze. Rajh, kao i Bern**, posmatrao je čoveka na njegovom najdubljem nivou kao „*prirodno društvenog i seksualnog koji spontano uživa u radu i ima sposobnost za ljubav.*“ On je osetio da je represija ovog najdubljeg bezopasnog advokata ljudskog bića izvedena iz „*frojdoovskog nesvesnog*“ u kojoj preovladavaju

sadizam, lakomosti, pohotnosti, zavist i perverzije svih vrsta. **Vilhelm Rajh** je izmislio pojam „**seks ekonomija**“, jer je bio zainteresovan za *ekonomske analize neuroza*; prema ovoj teoriji, *seksualna energija je manipulativno korišćena iz političkih razloga. Orgazam, oslobađajući seksualnu energiju, oslobađa ljudski sistem čija je seksualnost bila potlačena.*

„Veza između seksualne represije i autoritarnog društvenog poretka bila je jednostavna i direktna: dete koje je iskusilo suzbijanje njegove prirodne seksualnosti trajno je osakaćeno u njegovom razvoju karaktera; on je neminovno postao ponizan, uplašen svih autoriteta i potpuno nesposoban za pobune.“ Drugim rečima, on je razvio upravo tu strukturu karaktera koja bi ga sprečila da traži oslobođenje. Prvi čin lišavanja pripremio je put za svaku kasniju tiraniju. **Rajh** je zaključio da postoji represija ne radi moralnih pouka (kao što su je imale tradicionalne religije), niti radi kulturnog razvoja (kao što je Frojd tvrdio), već samo kako bi se stvorila struktura karaktera potrebna za očuvanje represivnog društva.

Patrijarhalne porodice napadale su veliki deo Rajhovih radova jer ih je on video kao „*fabriku za autoritarnu ideologiju i konzervativne strukture*“. **Rajh** je smatrao da su autoritarnim vladama i ekonomskim eksploatacijama ljudi potpomogle porodice i da je porodica bila neizostavni deo toga, ispunivši svoju funkciju kao podrška eksploataciji ugnjetavanja seksualnosti kod mladih. **Herbert Markuze** je još jedan pisac koji povezuje ekonomska gledišta sa poteškoćama čovečanstva. Prema njegovim rečima, *ljudska bića pate usled otuđenja od sebe, drugih ljudskih bića i prirode. To otuđenje je rezultat viška represije koja se preklapa sa represijom koju je Frojd pretpostavio kao nužnost za razvoj civilizacije. Ovaj višak represije osnažuje ljudska bića da žive u skladu s načelom predstavljenog principa.*

Princip učinka je nametnut način života ljudskim bićima koji uzrokuje deseksualizaciju tela i koncentraciju erotike u pojedinim telesnim organima kao što su usta, anus i genitalije. Ovaj progres nije zdrav, biološki logičan sled, kako to frojdovska teorija vidi, već rezultira smanjenjem ljudskih potencijala za zadovoljstvom. Koncentracija užitka u uskim erogenim zonama dovodi do proizvodnje površne, raščovečene, jednodimenzionalne osobe. **Markuze** smatra da se koncentracija seksualnog užitka u genitalijama ostvaruje kako bi se oslobodio ostatak tela za korišćenje potlačenog utemeljenja kao instrumenta rada koji može biti iskorišćen. „*Normalan napredak ka genitalnosti je organizovan na takav način da parcijalni impulsi i njihove 'zone' uopšte nisu bile deseksualizovane kako bi se uskladili sa zahtevima određene društvene organizacije ljudske egzistencije.*“

Tako **Markuze i Rajh** povezuju socijalne i psihološke manipulacije ljudskim bićima od strane drugih ljudskih bića oko njih - uključujući porodice s potlačenim društvenim poretkom. Sličan napor sledeći teoriju o strouk ekonomiji, predlaže slobodnu razmenu stroukova čime ljudski kapacitet i sklonost čoveka i ljudsko pravo biva veštački kontrolisano u svrhu izdizanja ljudskih

bića koja će se ponašati daleko poželjnije prema višem društvenom redu. Ova manipulacija strouk ekonomije koja nesvesno uključuje najveći deo ljudske populacije nikad nije bila shvaćena kao servis ustanovljenog poretka, tako da ljudska bića nisu imala priliku da procene u kojoj meri im je ovakva kontrola strouk ekonomije od koristi, a u kolikom obimu to nije.

Da bih učinio ovo gledište još očiglednijim, dopustite mi da vas zamolim da zamislite da je svako ljudsko biće pri rođenju opremljeno maskom koja kontroliše količinu vazduha koja mu je dostupna. Ova maska bi u početku bila širom otvorena kako bi dete moglo slobodno da diše, ali na mestu na kojem je dete bilo u stanju da obavlja određene željene radnje, maska bi se postupno zatvarala i otvarala samo u vreme kad dete ne bi uz sebe imalo odraslih koji bi to hteli učiniti. Zamislite, na primer, da je detetu zabranjeno da manipuliše svojim vazдушnim ventilom i da samo drugi ljudi imaju kontrolu nad njim, i da su ti ljudi kojima je dopuštena kontrola vrlo precizno odabrani. Ovakve situacije mogle bi da prinude ljudska bića da u velikoj meri udovoljavaju željama i zahtevima onih koji bi imali kontrolu nad vazduhom. Ako bi sankcije bile dovoljno žestoke, ljudi ne bi uklonili svoje maske, iako se maska vrlo lako može ukloniti, već bi umesto toga sledili uputstva onih koji regulišu udisanje vazduha.

Povremeno bi neki ljudi rasli umorni od svojih maski i skidali bi ih, ali ti ljudi bi se smatrali kriminalcima s karakternim poremećajima, glupim ili lakomislenim osobama. Ljudi bi bili spremni da učine nepromišljene stvari i da ulože mnogo truda kako bi im se garantovao kontinuirani protok vazduha. Oni koji ne bi radili i ulagali takav napor bili bi isključeni, ne bi im bilo dopušteno da slobodno dišu i ne bi im bilo dato dovoljno vazduha da žive na odgovarajući način.

Ljudi koji bi otvoreno zagovarali skidanja maski opravdano bi bili optuživani za podrivanje karaktera društva koje konstruiše ove maske, tako da bi bilo vrlo jasno da kad bi ih ljudi skinuli, oni ne bi više bili slepo poslušni ili bi bili osetljivi na mnoge zahteve koji su im postavljeni. Umesto toga, ovi ljudi bi tražili samozadovoljavajuće režime života i odnosa koji bi mogli lako da isključe mnoge aktivnosti koje je prethodno vrednovalo društvo koje nosi takve maske. „Skidači maski“ bili bi viđeni kao pretnja za društvo i verovatno bi se društvo sa njima obračunalo. U jednom društvu gladnog vazduha, zamene vazduha mogle bi biti prodane za visoku cenu i pojedinci bi mogli da je prodaju pametno, zaobilaženjem antidisajnih pravila.

Takva situacija može da se čini apsurdnom, ali verujem da je po analogiji bliska situaciji koja postoji trenutno među ljudima na području stroukova. Umesto maske koja kontroliše vazduh, imamo vrlo stroge propise o tome kako su stroukovi razmenjeni. Deca su kontrolisana tako što se reguliše njihov strouk ulaz, i odrastaju radeći i odgovarajući na društvene zahteve kako bi dobili stroukove. Stanovništvo je uglavnom gladno stroukova i veliki broj preduzeća, kao što su saloni za masažu, Esalen, Američka duvanska kompanija i General Motors bave se prodajom

stroukova, ili se podrazumeva da će njihov proizvod dobijati dalje stroukove za svoje potrošače. („Slatko piće sa ukusom đumbira ima ukus ljubavi.“)

Osobe koje prkose propisima strouk ekonomije su viđene kao društveno devijantne i ako se dovoljno njih umreži, smatraju se pretnjom za nacionalnu sigurnost.

Većina ljudskih bića živi u stanju strouk deficita; to je situacija u kojoj oni opstaju na manje-nego-idealnoj strouk dijeti. Ovaj strouk deficit može varirati od blagih do težih stupnjeva. Ekstremni primer osobe izgladnjivane strouk dijetom je ne tako redak slučaj alkoholičara, koji je živeo u hotelu „promaja“. Na svoj račun primao bi dvaput dnevno strouk od recepcionera hotela, od utorka do nedelje i oko trideset stroukova ponedeljkom kad bi se pojavio na klinici za alkoholizam i razmenjivao stroukove s recepcionerima i sestrama koje daju lekove. Jednom mesečno, lekar koji je obnavljao njegove recepte tretirao ga je sa pregršt dodatnih superstroukova. Njegova životna snaga je bila gotovo u potpunosti minirana, pa me je podsetio na ljude koji žive na izgladnjujućoj pirinčanoj dijeti. Konačno, njegovo izgladnelo strouk stanje apatije sprečilo ga je da dođe u bolnicu i ubrzo potom je pronađen mrtav u svojoj sobi.

Iskustva osoba pod takvim izgladnjujućim strouk okolnostima su potpuno drugačija nego što bi bilo iskustvo onoga koji se pravilno hrani. Ovaj čovek se tek malo razlikuje od robota i sigurno je da se ništa ne može tumačiti kao njegova samostalnost ili samoopredeljenje. Većina ljudi, međutim, živi u blažem obliku gladovanja, što dovodi do različitih stupnjeva depresije i uznemirenosti. Ljudi izloženi ovakvim okolnostima, umesto apatije od delimičnog izgladnjivanja, skloni su jednom obliku agitacije ili „pretraživanja ponašanja“, koja se takođe nalaze u blago izgladneloj osobi ili životinji.

Budući da su ljudi prisiljeni da žive u stanju oskudice stroukova, sticanje stroukova ispunjava svaki trenutak budnog stanja. To je uzrok strukture gladi kojoj je potrebno da za optimalnu strukturu vremena u društvenim situacijama nabavi maksimalan broj stroukova. Baš kao i u slučaju novca, neki ljudi su u stanju dobiti veliki broj stroukova u zamenu za malo truda; to jest, oni su uspostavili monopol stroukova u kojem su u stanju da akumuliraju druge stroukove. U ekonomiji stroukovima, baš kao što je drugi slučaj, bogati postaju bogatiji, a siromašni siromašniji, dok se većina mora svakodnevno boriti da sastavi kraj s krajem.

Pojam strouk monopola postao mi je jasan u povezivanju s terapijskim maratonom. Maraton koji bih vodio u suštini je predstavljao privremenu subkulturu s anomalijama strouk ekonomije, u kojoj se ogledao pokušaj oslobađanja od zabrana koji postoji u onima koji su protiv stroukova: „Nemoj davati stroukove.“; „Ne traži stroukove.“; „Ne prihvataj stroukove.“; „Ne odbacuj stroukove.“ I maraton se organizuje oko dopuštanja traženja i davanja, kao i odbijanja i prihvatanja stroukova, tako da se za strouk ekonomiju može reći da je „slobodna“ i dostupna u neograničenim količinama. Takva manipulacija strouk ekonomijom ima uticaj na transakcije

između ljudi. Vođa grupe može da ostane izvan ekonomije i da ne učestvuje u razmeni stroukova, ili može da učestvuje u strouk ekonomiji. Ako kasnije počne, ubrzo će shvatiti da stoji u redu i nesvesno kontroliše protok stroukova; počće da prima stroukove, a da ne mora to da traži, i biće u mogućnosti da daje i da pritom ne bude odbijen. Terapeut koji ulazi u ekonomiju i koji nije svestan te neumerene, monopolističke kontrole koju ima tokom stroukovanja, može da bude razoran faktor poništavanja svojih pokušaja u terapiji.

Terapeuti, posebno grupni terapeuti, nalaze se u poziciji da postanu strouk monopolisti. **Vajkof**, u ovom slučaju, pokazuje kako muškarci monopolizuju ženske stroukove. Roditelji su često zainteresovani za monopolizaciju stroukova svoje dece. U svakom slučaju strouk monopolista profitira monopolom, a u isto vreme ovekovečava generalna pravila kontrole strouk ekonomije.

Slobodnu razmenu stroukova između Deteta i Deteta strogo kontroliše ego stanje Roditelja na osnovu roditeljskih traka. Ove roditeljske trake su lako dokazive po vrlo jednostavnoj tehnici koju nazivamo „hvalisanje“. Ako bismo zamolili osobu da stane nasred sobe i da se hvali - to jest, da da određeni broj izjava samohvale - to bi izazvalo neposrednu reakciju u glavi te osobe. Osoba može osećati da bi bilo neskromno ili neumesno reći dobre stvari o sebi ili da to što bi rekla dobre stvari o sebi može da bude shvaćeno kao uvreda za druge u sobi.

Osobe koje prihvataju valjanost hvalisanja mogu smatrati da oni nisu svesni dobrih stvari o sebi, da su nesposobni u upotrebi reči koje impliciraju dobre stvari u vezi sa sobom. Ako s tog aspekta ostali članovi grupe budu zamoljeni da daju iskrene stroukove, često se događa da će primalac strouka sistematski odbijati sve što je rekao sa roditeljskim otpisivanjem.

Ako neko kaže: „Imate lepu kožu“, Roditelj u sebi kaže: „Oni ne vide izbliza.“ Ako neko kaže: „Imate lep osmeh“, Roditelj kaže: „Ali oni te nisu videli kako plačeš.“ Ako neko kaže: „Vi imate predivne grudi“, Roditelj kaže: „To je sve što oni misle o tebi - ti si samo seksualni objekat.“ Ako osoba kaže: „Ti si vrlo inteligentna“, onda Roditelj kaže: „Da, ali si ružna.“ U obzir će doći i ostali mehanizmi za izbegavanje prihvatanja stroukova, kao što su: gest prihvatanja stroukova, nakon čega sledi sleganje ramenima, čime bi se strouk skotrljao sa ramena, umesto da se upije, ili momentalno neposredno uzvraćanje stroukom koji u suštini kaže: „Ja ne zaslužujem strouk, tako da moram dati jedan zauzvrat.“

Ove roditeljske reakcije na stroukiranje javljaju se u situacijama u kojima se dobijao strouk, što je najjednostavnije. U situaciji traženja stroukova, to postaje još komplikovanije. Tu su sve vrste tabua koje sprečavaju slobodnu razmenu stroukova: homoseksualni tabui sprečavaju stroukove između muškaraca i muškaraca, i žena i žena; heteroseksualni tabui koji sprečavaju stroukove između muškaraca i žena, osim ako su u propisanom odnosu, ako su vereni ili su u braku; tu su i tabui protiv fizičkog dodira između odrasle osobe i dece, osim ako su u matičnoj porodici, a i onda samo pod određenim okolnostima. Ukratko, slobodna razmena stroukova je uspela

aktivnost, situacija u kojoj sredstva za zadovoljavanje ljudskih potreba nisu dostupna za njih. Krajnji rezultat je da je većina ljudskih kapaciteta, kao kapacitet za ljubav, oduzeta od ljudi, a zatim okrenuta protiv njih koristeći ga kao sredstvo koje donosi pojedina željena ponašanja.

Može se videti iz ove diskusije da će osoba ili grupa ljudi koja se oslobodi ograničenja strouk ekonomije povratiti kontrolu nad sredstvima za zadovoljavanje najvažnijih potreba; oni time stvaraju tendenciju da se odvajaju od većeg dela društva. Usled toga postoji tako velika panika zakonodavaca i vladinih službenika u odnosu sa mladima, drogom i seks kulturom. Ideja da ljudska bića više neće raditi ili biti odgovorna kad oslobode strouk ekonomiju može biti prilično tačna ako se rad i odgovornost vide onako kako ih drugi definišu. Međutim, sasvim je druga stvar pretpostaviti da će ljudska bića u slobodnoj strouk ekonomiji postati inertna ili da će vegetirati, kao što su frojdske teorije i judeo-hrišćanski pogled na ljudski rod predvideli. Ideja da zadovoljni ljudi neće raditi i neće biti odgovorni temeljna je pretpostavka uzgajanja deteta. Činjenice mogu biti sasvim drugačije. Moja je pretpostavka da kao što su oni zadovoljeni u svojim strouk potrebama, ljudska bića će bolje moći da nastave postizanje sklada sa sobom, drugima i prirodom.

Ono što je u mom grupnom radu više od razumevanja ekonomije stroukova izazvalo moju pažnju i usmerilo naglasak na pitanje stroukova je na primer, bračni nesklad, koji se može videti kao deo skripta, igre ili razbibrige, ali sam našao da je ključ ove terapije u oslobađanju i izjednačavanju razmene stroukova.

Jedan par koji deset godina „galami“: „Šutni me“, zaustavljen je kada je izoštren fokus na razmeni stroukova otkrio da muž jednostavno nije zainteresovan za pravičan dogovor; nije bio spreman ni da da više, niti da traži manje. Ovaj par je znao koje su igre igrali, ali jedino za šta su bili sposobni jeste postizanje društvene kontrole tokom kratkih perioda. S ovim novim razumevanjem, žena je bila prinuđena na odvajanje. Drugi par je otkrio da je njihova međusobna ljubav bila izlizana usled kombinacije faktora; supruga je čeznula - ali nije imala dozvolu da traži određene negujuće stroukove i vređala je svog supruga za nedavanje stroukova ukoliko ih on sam ne traži. Muž, s druge strane, nije razumeo vrste stroukova koji su njoj bili potrebni i nije imao dozvolu da ih da. Oni su se u više navrata sukobili s optužbama: „Ti me stvarno ne voliš“ s njene strane, i njegove tvrdoglave odbrane („Ti si preterano zahtevna“), što se završavalo obostranim očajem. Terapija usmerena na kratku transakcionu analizu njihove borbe nad ovim pitanjem i konačno fokusiranje na davanje dozvole kroz igranje uloga; kroz njih žena direktno traži negujuće stroukove, a suprug ih daje.

Jedna od funkcija igre je iznuđivanje priznanja ili stroukova ako nisu slobodno dati. Jedna samohrana majka četvoro dece bila je u mogućnosti da zaustavi pakao svakodnevnih stroukova koji uključuju: „Šutni me“ i „NIGYSOB“ koju je igrala sa svojom decom kroz uspostavljanje

sistemskog raspoređivanja stroukova koji zadovoljavaju svu njenu decu, ostavljajući čak i neko vreme za sebe.

Oslobađanje strouk ekonomije je delotvornije što je više ljudi uključeno. Grupna terapija pruža dobar kontekst u kojem se može praktikovati slobodna razmena stroukova. Ali, osobama koje nisu vezane za strouk zabrane potreban je društveni kontekst koji ima slobodnu strouk ekonomiju ili će oni biti pod pritiskom da se prilagode pravilima društvene strouk ekonomije.

U mom iskustvu, osobe koje su u okviru grupe slobodne u svom stroukiranju imaju tendenciju da oblikuju društvene podgrupe (npr. parove, porodice, opštine, itd.) koje su neodgovarajuće za većinu društvenih zahteva strouk ekonomije. U tim grupisanim znanjima, teorija strouk ekonomije i bajkovite priče su korisne za razumevanje i suočavanje s problemima održavanja jedne slobodne strouk ekonomije.

REFERENCE

- Bern, Erik. *Igre koje ljudi igraju*. New York: Grove Press, 1964.
- Bern, Erik. *Transakciona analiza u psihoterapiji*. New York: Grove Press, 1961.
- Marcuse, H. *Eros i civilizacija*. New York: Vintage Books, 1962.
- 5'Rajh, V. *Funkcija orgazma*. New York: Farrar Straus Giroux i, Inc, 1961.
- Rajh, V. *Seksualne revolucije*. New York: podneva Press, 1962.
- Robinson, P. A. *Frojdovski levo*. New York: Harper kolofonu knjige, 1969.
- Stajner, CM „Bajka“, *Transakciona analiza bilten*. 09:36, oktobar 1970.
- *Transakciona analiza*. *Journal*. 01:03, jul 1971

Prevela: Maja Pavlov, psihoterapeut

Korektura: Nataša Pavela Ambrož